

SÚČASNÝ SLOVAKISTICKÝ VÝSKUM NA FILOZOFICKEJ FAKULTE UNIVERZITY V NOVOM SADE

Jasna Uhláriková – Eleonóra Zvalená – Zuzana Týrová

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Univerzita v Novom Sade, Filozofická fakulta

Dr. Zorana Đinđića 2, Novi Sad (Srbsko)

E-mail: uhlarik@ff.uns.ac.rs, eleonora.zvalena@ff.uns.ac.rs, tyrova@ff.uns.ac.rs

UHLÁRIKOVÁ, J. – ZVALENÁ, E. – TÝROVÁ, Z. (2023): Current Research in Slovak Linguistics at the Faculty of Philosophy, University of Novi Sad. In: *Slovenská reč*, 88/3, 348 – 363.

Abstract: The paper deals with scientific research and publishing activities at the Department of Slovak Studies of the Faculty of Philosophy of the University of Novi Sad in the last ten-year period (2013 – 2023). There is a wide range of scientific interests and research of a predominantly synchronous nature, using comparative, contrastive, functional and communicative and pragmatic methodological approaches within applied and preventive linguistics. The paper gives a brief history of the department and presents the projects and publishing activities of Slovakists from Novi Sad in the fields of lexicology, morphosyntax, dialectology, phraseology, sociolinguistics, ecolinguistics, applied and preventive linguistics, as well as in the field of interdisciplinary research, research into the methodology of Slovak language teaching in specific conditions, as well as research into Slovak as a foreign language. Prospects for further research can be seen in all the mentioned areas with an emphasis on comparative and contrastive Slovak-Serbian research, research into interlanguage interference, as well as bilingualism, phraseology and Slovak as a foreign language.

Keywords: Slovak studies in Novi Sad, contemporary research, projects, publishing activities.

Článok v skratke:

- Príspevok sa zaoberá vedeckovýskumnými a publikačnými aktivitami Oddelenia slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade v poslednom desaťročnom období (2013 – 2023).
- V súčasnosti sa na tomto pracovisku mapuje široké spektrum vedeckých záujmov, ktoré má prevažne synchronny charakter využívajúci konfrontačné, kontrastívne, funkčné a komunikačno-pragmatické metodologické prístupy v rámci aplikovanej a preventívnej lingvistiky.
- V príspevku sú podané stručné dejiny pracoviska a predstavujú sa projekty a publikačná činnosť novosadských slovakistov v oblasti lexikológie, morfositaxe, dialektológie, frazeológie, sociolingvistiky, ekolingvistiky, aplikovanej a preventívnej lingvistiky, interdisciplinárne výskumy, výskumy z metodiky výučby slovenského jazyka v špecifických podmienkach, ako i výskum slovenčiny ako cudzieho jazyka.
- Perspektívy ďalšieho výskumu sa načrtávajú vo všetkých uvedených oblastiach s dôrazom na konfrontačné a kontrastívne slovensko-srbské výskumy, výskumy interferenčných javov, ako i bilingvizmu, frazeológie a slovenčiny ako cudzieho jazyka.

1. ÚVOD

Slovenčina v Srbsku je súčasťou slovenského národného jazyka a bohato členitej modernej slovenčiny. Jej vývin je poznačený rozličnými spoločenskými, kultúrnymi, ale aj individuálnymi faktormi. Dnešná slovenčina v Srbsku má priaznivé podmienky na rozvoj, ktoré súvisia s politickým a právnym systémom Srbskej republiky a s jej pozitívnym vzťahom k národnostným menšinám. Keďže počas svojej takmer tristoročnej enklávnej existencie sa nepretržite a permanentne používala ako prirodzený jazyk dorozumievania medzi príslušníkmi slovenskej menšiny, je v dobrom stave a je „svetlým príkladom prežitia jazyka enklávnej komunity“ (Kralčák 2015, s. 13). Napriek istým špecifikám ide v systémovej perspektíve vždy o ten istý jazyk. Slovenčina je dôležitým prirodzeným prostriedkom, ktorý spája vojvodinských Slovákov s materským jazykovým spoločenstvom a ktorý im zároveň umožňuje prístup k duchovnej kultúre slovenského národa.

Filozofická fakulta Univerzity v Novom Sade (ďalej FF UNS) je jediná v Srbsku a jedna z mála v Európe, kde sa študuje päť materinských jazykov – srbský, maďarský, slovenský, rumunský a rusínsky. Súvisí to s potrebami multietnickej, multijazykovej a multikultúrnej spoločnosti Autonómnej pokrajiny¹ Vojvodiny², kde je spolužitie etnojazykových komunít a používanie ich jazykov v spisovných a nárečových variantoch viacstoročné. Práva národnostných menšín v oblasti kultúry, vzdelávania, informovania a úradného používania jazykov a písem sú zaručené Ústavou Srbskej republiky. Vzdelávanie v slovenskom (materinskom) jazyku existuje na všetkých úrovniach, od predškolských zariadení až po vysokoškolské vzdelávanie a postgraduálne štúdium.

Vedeckovýskumná činnosť v oblasti jazyka a literatúry sa realizuje a vyvíja prevažne na vysokoškolských vzdelávacích inštitúciách, najčastejšie v rámci pokračujúcich (regionálnych) a národných projektov. V poslednom období sa čoraz častejšie uzavierajú strategické a kooperačné partnerstvá so zainteresovanými zahraničnými univerzitami (najmä na Slovensku), ktoré umožňujú uskutočňovať medzinárodné projekty podporované z európskych fondov. Oddelenie slovakistiky v Novom Sade³ zaznamenáva viac ako šesťdesiatročný kontinuálny vývin tak v pedagogickej, ako i vo vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti. Ako jedna z najdôležitejších inštitúcií, ktorej úlohou je i starostlivosť o materinský jazyk, sleduje aktuálne komunikačné potreby jazyka vojvodinských Slovákov, ale aj súčasné trendy v slovenskej a srbskej jazykovede i v širšom medzinárodnom kontexte. V príspevku chceme

¹ Správna územná oblasť, provincia.

² Autonómna pokrajina Vojvodina je autonómnym územným spoločenstvom Srbskej republiky, ktoré v rámci svojich práv a povinností prispieva k uplatňovaniu ústavou zaručených práv a rovnoprávnosti národnostných menšín (žijúcich v nej) s príslušníkmi srbského národa, ako i k pestovaniu európskych princípov a hodnôt.

³ Porov. webovú stránku pracoviska.^[1]

predstaviť výsledky vedeckovýskumných a publikačných aktivít novosadskej slovakistiky za obdobie posledných desať rokov, t. j. v rokoch 2013 – 2023.

2. STRUČNÉ INŠTITUCIONÁLNE DEJINY PRACOVISKA

Systematický vývin slovakistiky sa v srbskej Vojvodine začína po druhej svetovej vojne, po založení vysokoškolských inštitúcií – Vyššej pedagogickej školy a Filozofickej fakulty v Novom Sade, kde sa študovala slovenčina, ako aj po založení Spolku vojvodinských slovakistov (1969). V akademickom roku 1960/1961 pokračujúce orgány zaviedli najprv dvojročné štúdium slovenčiny na Vyššej pedagogickej škole v Novom Sade. V nasledujúcom akademickom roku 1961/1962 na základe reorganizácie vysokoškolského vzdelávania vo Vojvodine bolo štúdium slovenčiny preradené na filozofickú fakultu, kde sa na Oddelení slovakistiky už 62 rokov vyučuje slovenčina ako materinský jazyk. V prvom období po založení bola slovakistika súčasťou Katedry východoslovanských a západoslovanských jazykov až do roku 1972, keď sa rozdelila na dve osobitné katedry: Katedru ruského jazyka a literatúry a Katedru slovenského jazyka a literatúry. Keď ide o jej začiatky a budúci kontinuálny vývin, dôležitú úlohu v ňom zohrali prví vysokoškolskí učitelia, zakladatelia katedry Daniel Dudok, Ján Kmeť, Michal Palov a Michal Filip⁴. Už o niekoľko rokov na katedru nastúpili mladší spolupracovníci Mária Myjavcová a Michal Harpáň, v sedemdesiatych rokoch Jozef Valihora, Anna Marićová, Michal Týr, Miroslav Dudok, Jarmila Hodoličová a Samuel Čelovský, v osemdesiatych rokoch Anna Makišová, Adam Svetlík a Michal Babiak. V súčasnosti na Oddelení slovakistiky pracuje sedem pedagógov – Adam Svetlík, Anna Makišová, Marína Šimáková Speváková, Jasna Uhláriková, Daniela Marčoková, Zuzana Týrová a Anna Margaréta Lačoková. Od roku 2018 ako lektorka slovenského jazyka a kultúry zo Slovenska tu pôsobí aj Eleonóra Zvalená.⁵

Za posledné desaťročie štúdium slovenčiny ukončilo viac ako 40 študentov prvého stupňa, vyše 20 študentov druhého stupňa a bolo obhájených päť dizertačných prác.⁶ V súčasnosti na FF UNS slovenčinu ako materinský jazyk študuje viac ako 20 študentov prvého a druhého stupňa a tri študentky doktorandského štúdia. Slovenčinu si ako výberový predmet môžu voliť aj študenti iných odborov (ruštiny, nemčiny, angličtiny, žurnalistiky atď.) buď ako materinský, druhý slovanský alebo cudzí jazyk. V nadväznosti na potreby multikultúrneho prostredia srbskej

⁴ Vtedy ešte ako hosťujúci profesor z Belehradu.

⁵ V roku 1966 sa začala spolupráca so Slovenskom (najprv s Univerzitou Komenského v Bratislave), ktorá sa časom inštitucionalizovala aj na medžištátnej úrovni. Dodnes na Oddelení slovakistiky pôsobilo 13 lektorov slovenského jazyka a kultúry: E. Horák, F. Lipka, I. Kotulič, Š. Muška, M. Blicha, J. Mlacek, M. Darovec, Z. Hurtajová, R. Horáková, J. Glovňa, M. Součková, L. Liptáková a E. Zvalená.

⁶ Od založenia slovakistiky až dodnes počet absolventov slovenčiny prevyšuje číslo 160 a k dnešnému dňu bolo obhájených 17 dizertačných prác.

Vojvodiny v posledných rokoch boli akreditované nové študijné programy (kulturológia, komunikológia, sociálna práca), v rámci ktorých sa slovenčina vyučuje ako jeden z úradných jazykov národnostných spoločenstiev Autonómnej pokrajiny Vojvodiny.⁷

Intenzívna spolupráca sa uskutočňuje s tunajšími i zahraničnými univerzitami a vedeckými inštitúciami. Okrem výmenných pobytov pedagógov a študentov v rámci medzinárodných programov (Erasmus+ a CEEPUS) sa uskutočňujú aj vzájomné prednášky a výskumné pobyty. Od roku 2006 mal dôležitú úlohu vo vývine súčasnej slovakistiky vo Vojvodine aj *Slovakistický zborník*, ktorý vydáva Slovakistická vojvodinská spoločnosť (predtým Spolok vojvodinských slovakistov).⁸

3. VEDECKOVÝSKUMNÁ A PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ

Novosadská slovakistika sa od začiatkov pôsobenia zameriava tak na výskum slovenskej vojvodinskej literatúry a kultúry, ako i na vedecké skúmanie jazyka. V oblasti jazykovedy majú prevahu najmä výskumy zamerané na vývin slovenského jazyka v enklávových podmienkach, bilingvizmus, slovensko-srbské kontaktové javy vo vzájomných interkultúrnych a interdisciplinárnych súvislostiach. V posledných dvoch desaťročiach sa výskumy realizujú väčšinou v rámci domácich a medzinárodných vedeckovýskumných projektov, ktoré zabezpečujú kontinuálnu medzinárodnú spoluprácu, potom s belehradskou slovakistikou, ako aj s inými filologickými a nefilologickými oddeleniami FF UNS. Najintenzívnejšia spolupráca je s oddeleniami filológií národnostných spoločenstiev – maďarskej, rumunskej a rusínskej, z ktorej vyplynuli spoločné projekty: pokrajinový *Historický prehľad a súčasný stav rusínskeho a slovenského jazyka, kultúry a literatúry v multikultúrnom európskom kontexte*⁹ (2018 – 2019), ako i národný *Diskurzy menšinových jazykov, literatúr a kultúr v juhovýchodnej a strednej Európe*¹⁰, výsledky ktorého boli publikované v tematických zborníkoch.¹¹ Od roku 2017 Pokrajinský sekretariát pre vysokoškolské vzdelávanie a vedeckovýskumnú činnosť podporil päť interdisciplinárnych projektov, ktorých nositeľom bolo Oddelenie slovakistiky. Výstupy z projektov boli publikované v piatich elektronických zborníkoch (Šimáková Speváková 2018, 2019, 2020, 2021, 2023).

⁷ Úhrnný počet frekventantov za uplynulých 10 rokov je viac ako 500.

⁸ Podrobne o dejinách pracoviska pozri v pamätnici *50 rokov vysokoškolskej slovakistiky v Novom Sade (1961 – 2011). 60 rokov Filozofickej fakulty v Novom Sade (1954 – 2014)* (Hodoličová – Svetlík – Týrová 2014).

⁹ Projekt financoval Pokrajinský sekretariát pre vedu a technologický rozvoj Autonómnej pokrajiny Vojvodiny.

¹⁰ Projekt financuje republikové Ministerstvo vedy, technologického rozvoja a inovácií od roku 2011.

¹¹ *Diskursi manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj srednjoj Evropi I* (Dudok 2012) a *II* (Dudok 2014).

V poslednom päťročnom období sa vedeckovýskumná činnosť uskutočňuje najmä v rámci medzinárodných projektov (bilaterálnych i multilaterálnych), ktorými sa zintenzívňuje partnerská spolupráca v prvom rade so slovakistickými centrami na Slovensku, ale aj v iných krajinách. Jeden bilaterálny projekt z oblasti jazykovedy sa realizoval v spolupráci s Katedrou slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre v rokoch 2019 – 2021 pod názvom *Dynamika a perspektívy súčasnej slovenčiny ako menšinového jazyka v prostredí srbskej Vojvodiny*, kým riešiteľmi ďalšieho projektu *Slovensko-srbské vzťahy v kontexte výskumu duchovnej a materiálnej kultúry a etnických vzťahov* (2021 – 2022) boli Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied v Bratislave a Inštitút srbského jazyka Srbskej akadémie vied a umení v Belehrade v spolupráci s Oddelením slovakistiky. Ďalší medzinárodný projekt *Sebaidentifikácia v multietnickom prostredí ako prostriedok etnickej tolerancie* z programu Erasmus+ KA2 (Strategické partnerstvá) podnietil bádania v oblasti dialektológie, ako i partnerstvá so Slovenským kultúrnym centrom v Našiciach (Chorvátsko), Lýceom Jozefa Kozáčka v Bodonoši (Rumunsko) a s Metodickým centrom pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, hlavným riešiteľom projektu.

V súčasnosti je ústredným cieľom vedeckovýskumnej činnosti novosadských slovakistov zefektívnenie vysokoškolskej výučby slovenčiny mimo územia Slovenska, kde je nevyhnutná potreba kontaktu s prirodzene sa rozvíjajúcou slovenčinou, ktorá pokrýva všetky funkčné oblasti, s využitím porovnávacej gramatiky a najmodernejších didaktických modelov jazykového vzdelávania. Výskum sa realizuje v rámci projektu *Inovácia a optimalizácia vzdelávacích nástrojov a prostriedkov výučby slovenčiny mimo územia Slovenska* (2022 – 2025) z programu Erasmus+ a je založený na partnerskej spolupráci troch vysokoškolských inštitúcií: Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Univerzity v Novom Sade (Srbsko) a Univerzity v Lubľane (Slovinsko).

Projekt *Dynamika a perspektívy súčasnej slovenčiny ako menšinového jazyka v prostredí srbskej Vojvodiny*¹² mal za cieľ „exaktné zmapovanie a analýzu súčasného stavu a dynamiky jazykovej praxe používania slovenčiny v takej podobe, v akej je zastúpená typickými jazykovými prvkami a zároveň reflektovaná v súčasných vybraných textoch v enklávnom mediálnom a verejnom prostredí Vojvodiny, ako aj na poznanie reálnych perspektív rozvoja, resp. udržania kvality enklávnej slovenčiny a jej spoločenských funkcií“ (Makišová – Uhláriková – Marčoková – Lačoková 2021, s. 7). Sumárnym výstupom bola bibliografia jazykovedných príspevkov vojvodinskej slovakistiky, ako i štúdiá publikovaná v zborníku *InterKult 2021*.

¹² *Dynamics and Perspectives of Contemporary Slovak Language as a Minority Language in Serbian Vojvodina Region* (2019 – 2021).

Bibliografía jazykovedných príspevkov vojvodinskej slovakistiky 1961 – 2021 (2021, 2022) autoriek A. Makišovej, J. Uhlárikovej, D. Marčokovej a A. M. Lačokovej prináša prehľad jazykovedných príspevkov uverejnených od založenia študijného odboru slovenský jazyk a literatúra na FF UNS do roku 2021. Vyšla pri príležitosti osláv 60. výročia založenia vojvodinskej slovakistiky a zaplnila chýbajúce miesto v tunajšej odbornej literatúre. Je „prvým krokom k objektívnej reflexii slovenskej vojvodinskej jazykovednej produkcie a v najlepšom prípade naznačí smer ďalších príspevkov odbornej literatúry tohto druhu“ (Uhláriková – Makišová – Marčoková 2022, s. 135). Do bibliografie bolo zaradených bežmála 1 300 jednotiek. Prevažne sú to príspevky vedecko-pedagogických pracovníkov novosadskej univerzity (D. Dudok, M. Filip, M. Myjavcová, M. Týr, A. Marićová, M. Dudok, A. Makišová, Z. Týrová, J. Uhláriková, A. M. Lačoková), ale aj príspevky slovakistov belehradskej univerzity (D. Sokolović, S. Paunović Rodić), slovakistov z Vojvodiny, ktorí pôsobia v zahraničí (S. Koruniak, M. Hríbová), lektorov slovenského jazyka a kultúry (J. Mlacek, E. Horák, M. Darovec, J. Glovňa, E. Zvalená).¹³

Prierez a dejinný prehľad publikačných výstupov bývalých i súčasných predstaviteľov vojvodinskej slovakistiky odznel na 7. medzinárodnej konferencii *Interkultúrnosť vo vzdelávaní 2021*¹⁴, ktorá sa konala 2. 10. 2021 v Novom Sade, a bol publikovaný v podobe štúdie v zborníku konferenčných príspevkov *InterKult 2021* (Ilić 2022). Zborník obsahuje celkovo 20 štúdií, ktoré sú rozdelené do dvoch kapitol. Oddelenie slovakistiky zastupuje príspevek J. Uhlárikovej – A. Makišovej – D. Marčokovej *Vojvodinská slovakistika: Jazykovedné práce 1961 – 2021* (s. 121 – 135). Predmetom výskumu boli jazykovedné príspevky vojvodinskej slovakistiky za posledných šesť desaťročí a jeho cieľom bolo podať prehľad uverejnených jazykovedných príspevkov o slovenčine vo vojvodinskom prostredí. V príspevku sa mapujú tri dvadsaťročné obdobia (1961 – 1980, 1981 – 2000, 2001 – 2021). Autorky si všimajú nárast počtu tak „dospievajúcich“ jazykovedcov, ako i publikovaných článkov v každom ďalšom dvadsaťročnom období, najmä v poslednom (po roku 2000), keď bolo publikovaných viac ako 750 príspevkov. Po roku 2000 boli ešte stále činní predstavitelia najstaršej generácie (D. Dudok, M. Myjavcová a M. Týr), predstavitelia strednej generácie v tomto období sú najproduktívnejší (M. Dudok viac ako 160, A. Marićová vyše 100, A. Makišová viac ako 120 bibliografických jednotiek) a pribúda i najmladšia generácia (Z. Týrová, J. Uhláriková a A. M. Lačoková). V štúdiu si autorky všimajú bohaté spektrum lingvistických záujmov a badateľný vývin domácej jazykovedy. Vojvodinskí slovakisti sa od začiatkov systematického vývinu tunajšej slovakistiky venujú rôznorodým výskumom slovenčiny vo všetkých jazykových rovinách. V začiatkoch možno pozorovať väčší záujem o dialektológiu a vý-

¹³ Publikácia vyšla aj v elektronickej podobe v roku 2021.

¹⁴ Organizátormi boli Pedagogický ústav Vojvodiny a FF UNS.

skum lokálnych nárečí, potom o konfrontačné štúdie a výskumy interferenčných javov, ako aj o vplyvy väčšinového srbského jazyka na jazyk slovenskej vojvodinskej menšiny. V nadväznosti na ne vznikajú aj sociolingvistické príspevky zaoberajúce sa otázkou bilingvizmu, kým v poslednom období sa začala skúmať i frazeológia.

Ďalším príspevkom oddelenia slovakistiky v uvedenom zborníku je štúdia E. Zvalenej *Vyučovanie slovenského jazyka pre nižšie stredné vzdelávanie v Slovenskej a Srbskej republike* (s. 48 – 67). Jeho cieľom je predstaviť koncepciu vyučovania jazykovej zložky predmetu slovenský jazyk a literatúra na 2. stupni základnej školy (pre 5. – 8./9. ročník) v Slovenskej a Srbskej republike. Napriek tomu, že slovenčina na Slovensku je štátnym jazykom a jazykom majoritného obyvateľstva a v Srbsku jazykom slovenskej národnostnej menšiny, vo vyučovaní slovenského jazyka možno nájsť mnoho paralel, ktoré súvisia s tradíciou slovenského školstva vo Vojvodine a s intenzívnymi slovensko-srbskými vzťahmi v oblasti školskej politiky a vzdelávania. Autorka predstavuje slovenský a srbský vzdelávací systém a učebné osnovy, ktoré na Slovensku vychádzajú zo vzdelávacích štandardov schválených Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a v Srbsku na základe pokynov vyhlášky vydanéj a schválenej Ministerstvom školstva, vedy a technologického rozvoja Srbskej republiky. Detailne rozoberá vzdelávací obsah jazykovej zložky, pričom sa zameriava na porovnávanie obsahu/tém jednotlivých jazykových rovín (fonetická, morfológická, lexikálna, syntaktická rovina). Údaje sú vložené do tabuliek a zaradené na konci príspevku.

Niekoľko vedeckých štúdií z oblasti frazeológie bolo publikovaných už v 70. rokoch minulého storočia, no väčší záujem o frazeológiu bol zaznamenaný len v poslednom desaťročí. Ide prevažne o konfrontačné výskumy slovenskej a srbskej frazeológie. J. Uhláriková sa zamerala na výskum somatických frazém, zatiaľ čo A. M. Lačoková skúma slovenskú a srbskú biblickú frazeológiu. V roku 2021 bola publikovaná monografia J. Uhlárikovej *Somatická frazeológia v slovenčine a srbčine*, v ktorej sa porovnáva bohatý fond slovenských a srbských somatických frazém (slovenských viac ako 1 300, srbských vyše 2 000). Autorka ich podrobila kvantitatívnej, štruktúrno-komponentovej a sémantickej analýze uplatnením niekoľkých vedeckých metód (deskriptívnej, kvalitatívnej, explanačnej a konfrontačnej). V prvej časti sa autorka venuje teoretickým otázkam (vymedzeniu frazeológie ako osobitnej jazykovednej disciplíny, definovaniu najmenšej frazeologickej jednotky a jej kategoriálnych vlastností a voľbe adekvátnej frazeologickej terminológie, vymedzeniu somatizmov atď.). Osobitne si všima nejednotnosť zapisovania frazém v lexikografickej literatúre. Podáva i podrobný prehľad konfrontačných výskumov zaoberajúcich sa slovenskou a srbskou frazeológiou a zoznam uverejnených príspevkov. V rámci štruktúrno-komponentovej analýzy sa zaoberá lexikálnym obsadením frazém a ich funkčnou zaťaženosťou. Kvantitatívnou analýzou získava údaje o počte ekvivalentných a čiastočne

ekvivalentných somatických frazém v slovenčine a v srbčine, ale aj o počte frazém, ktoré nemajú svoj sémantický ekvivalent obsahujúci v komponentovom zložení somatickú lexému. V rámci sémantickej analýzy rozoberá frazeologickú motiváciu a jednotlivé spôsoby realizovania sémantickej transpozície. Frazémy klasifikuje do sémantických mikroskupín (na príklade frazém so somatizmami *oko, tvár, zub a srdce*). Konštatuje vysoký stupeň zhody na úrovni komponentovej, štruktúrnej i sémantickej¹⁵ a vysvetľuje, že odlišnosti medzi slovenským a srbským korpusom vyplývajú tak z osobitostí a zákonitostí¹⁶ týchto jazykov, ako aj zo skúseností a obraznosti príznačnej pre ich nositeľov, ktorá na jednej strane môže byť spoločná, celoslovenská či univerzálna, no na druhej strane môže byť príznačná iba pre jeden národ, jednu kultúru, ba aj menšiu lokalitu. Najväčší počet frazém motivujú somatické lexémy *hlava, oko, ruka, srdce, noha, jazyk, krv, nos, prst a tvár*, a to v rovnakom poradí v slovenčine i v srbčine. Autorka zisťuje, že somatizmy najčastejšie vstupujú do frazém ako obligatórne, významovo kľúčové slová (napr. *padat' (padnúť, hodit' sa) pred [niekým] na kolená* alebo *бацити се (падати, пасти) [пред некога, пред неким] на колена*), zriedkavejšie ako komplementárne zložky.¹⁷ V obidvoch skúmaných jazykoch sa vyskytujú nasledujúce konštrukčné typy: frazeolexémy (so slovesnou i neslovesnou stavbou a ako osobitný typ frazeologizované prirovnania), frazeotextémy (jednoduché dvojčlenné a jednočlenné vety, ako i súvetia s hypotaktickou a parataktickou stavbou) a minimálne frazémy. Somatické lexémy vstupujú do frazém najčastejšie vo svojom primárnom význame. Výnimkou je napr. srbská lexéma *образ* (slov. *líce*), ktorá vstupuje do frazém vo svojom sekundárnom, prenesenom význame – česť, pocitovosť, pýcha, napr. *бацити (метнути, ставити) образ под ноге (петы)* (vedome zanedbať alebo obísť pravidlá morálky). Zo sémantického hľadiska autorka zisťuje istú logickosť či pravidelnosť a na základe významov frazémy klasifikuje do sémantických mikroskupín. Pozoruje, že v oboch jazykoch možno vymedziť pomerne veľkú skupinu frazém, ktorých motivačnou bázou je mimika a gesto. Druhá časť knihy tvoria kapitoly, v ktorých autorka uplatňuje kognitívnu metódu. Predmetom výskumu bolo zastúpenie a vyjadrovanie emócií v slovenskej somatickej frazeológii. Vymedzuje jednotlivé koncepty primárnych emócií (hnev, strach, prekvapenie, hnus, smútok, radosť), ako i koncept lásky ako sekundárnej emócie. V závere Uhláriková konštatuje i to, že srbská slovníková literatúra zachytáva väčší korpus frazém než slovenská.

¹⁵ Celkový počet ekvivalentných párov frazém je 507 a počet čiastočne ekvivalentných párov je 543. Úhrnný počet neekvivalentných slovenských frazém je 584 a srbských 1 442.

¹⁶ Napr. konštrukčné typy frazém s limitným slovesom *ísť* alebo *mať* sa v srbčine nevyskytujú, zatiaľ čo srbský frazeologický fond je bohatší o niektoré gramatické tvary (aorist, imperfektum a pluskvamperfektum).

¹⁷ Príkladom sú frazémy, v ktorých sa vyskytujú dve somatické frazémy, napr.: *ani vlasok na glave sa [niekomu] neskrivi* alebo *неће [некоме] пасти (фалити) ни длака с главе*. V niektorých frazémach somatické lexémy sú funkčne rovnocenné (napr. *premerat' (si) [niekoho] od glavy po päty*).

Knihu *Slovenčina v kontakte so srbčinou* publikovala všestranná lingvistka A. Makišová v roku 2017 ako súhrn jazykovedných prác za predchádzajúce šesťročné obdobie. Ako naznačuje už samotný názov, väčšina zo 16 príspevkov je konfrontačná. V nich sa poukazuje na zhody a rozdiely slovenského a srbského jazyka. Sú tu príspevky skúmajúce problematiku praktickej časti využitia slovenského jazyka v úradnej komunikácii, napr. transkribovanie jednotlivých grafém zo slovenčiny do srbčiny, zapisovanie priezvisk a ich prechýľovanie, ako i používanie zemepisných názvov zaužívaných vo vojvodinskom prostredí. V štyroch príspevkoch sú porovnávané nové slová v slovenčine a srbčine. Autorka sa tu venuje problematike zložených slov, tvorbe feminatív, názvov povolání (v srbčine na rozdiel od slovenčiny má prevahu mužské pomenovanie, hoci v roku 2021 bolo zákonom určené, že pre povolania osôb ženského pohlavia sa má používať prechýlená podoba). Ďalšie konfrontačné príspevky sa zaoberajú homonymnými, rovnakokoreňovými názvami plodov a stromov a vokalicími alternáciami v slovenčine a srbčine. Veľmi dôležitá je aj problematika uplatnenia a fungovania slovenského jazyka vo Vojvodine v neustálom kontakte so srbčinou. Preto sú v knihe aj príspevky skúmajúce lexikálne interferenčné prvky vo vojvodinskej slovenčine, problematické predložky (*od, do, z*), ako aj príspevok o vplyve nárečia na jazykové prejavy v materských školách. Je tu aj prehľad vyučovania slovenčiny na vysokých školách v Srbsku v danom období, ako aj výsledná štúdia sumarizujúca výsledky výskumu realizovaného na základných školách vo Vojvodine, ktorý sa zaoberal tým, ako žiaci poznajú a ovládajú príbuzenské názvy. Posledná štúdia je o prefixálnych substantívach, ktorá obsahuje bohatý excerptný materiál. Príspevky zaradené do publikácie predkladajú výskumy z oblasti aplikovanej lingvistiky a konfrontačné a kontrastívne výskumy.

Pri príležitosti 270. výročia príchodu Slovákov na územie Vojvodiny usporiadalo Oddelenie slovakistiky FF UNS spolu s Ústavom pre kultúru vojvodinských Slovákov medzinárodnú konferenciu, ktorá sa uskutočnila 16. októbra 2015 v Novom Sade. O konferenciu prejavilo záujem viac ako 60 odborníkov zo Srbska, Slovenska, Slovinska, z Maďarska, Česka, Macedónska, Rumunska, Kanady a Austrálie. Rokovalo sa v troch sekciách: historickej, literárnovednej a lingvistickej. Príspevky z lingvistickej sekcie boli zamerané na výskum slovenského jazyka vo Vojvodine a na Dolnej zemi, na dialektologické analýzy a pod. V zborníku z konferencie *270 rokov dejín, literatúry a jazyka Slovákov vo Vojvodine* (Hodoličová 2017) bolo publikovaných 46 odborných štúdií, z toho 20 v lingvistickej sekcii, pričom autormi siedmich príspevkov boli členovia Oddelenia slovakistiky FF UNS. V ďalšej časti tieto príspevky stručne charakterizujeme.

D. Dudok vo svojom príspevku *Výskum nárečí slovenského jazyka na území bývalej Juhoslávie* (s. 231 – 237) uverejňuje výsledky výskumu, ktorému predchádzalo zbieranie rozsiahleho nárečového materiálu zo všetkých obcí, ktoré obývajú

Slováci. Výskum nárečového materiálu, ktorý sa zbieral od druhej polovice 20. storočia, sa uskutočňoval na Oddelení slovistiky FF UNS a v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov. Autor vysvetľuje vznik, vývin a súčasný stav týchto nárečí a určuje ich miesto medzi ostatnými nárečiami slovenského jazyka. Dudok vysvetľuje, že konvergentný proces celkového života ľudí vytrhnutých zo slovenského územia a presadených do zmiešaného prostredia v novozaložených obciach sa prejavil aj vo vývine nárečí. Okrem konvergentného procesu v jazyku si všíma a hodnotí aj divergentný vývin a divergentné znaky vo vzťahu k nárečiam. Autor v závere príspevku konštatuje, že ani jedno nárečie obce Dolnej zeme nemožno stotožniť s niektorým konkrétnym nárečím v pôvodnej vlasti, i keď o slovenskosti týchto jednotiek nemožno pochybovať. V ďalšej časti svojho príspevku sa D. Dudok zaoberá históriou výskumu slovenských nárečí vo Vojvodine. Za dôležitý zlomový bod vo výskume slovenských nárečí v Južoslávii pokladá rok 1947, keď sa doň zapojili aj slovenskí lingvisti, a to E. Pauliny a J. Štolc. Posledná časť príspevku sa venuje významným publikáciám, ktoré poskytujú materiál o týchto nárečiach: *Reč Slovákov v Južoslávii* (Štolc 1968), *Priezviská Slovákov v Južoslávii* (Dudok 2001) a *Čítanka nárečových textov Slovákov v Báčke, Banáte, Srijeme a Slavónsku* (Dudok 2010), ktorá je praktickou príručkou pri štúdiu slovenských nárečí na tomto území.

Inovačné javy v stredoslovenských nárečiach vo Vojvodine je názov odborného príspevku A. Marićovej (s. 238 – 247). Autorka vysvetľuje vznik nových nárečových sústav z pôvodných znakov v inom usporiadaní. Popri približovaní sa v týchto sústavách ukazuje aj na odchýlky zapríčinené mimojazykovými činiteľmi. Bližšie charakterizuje dolnozemský stredoslovenský nárečový komplex s jeho zvláštnosťami vo vzťahu k ostatným nárečiam. Vo svojom príspevku vychádza z nárečia Starej Pazovy, s ktorým porovnáva javy v ostatných nárečiach južnostredoslovenského typu. Doklady boli excerptované zo študentských nárečových textov, seminárnych a diplomových prác a z monografie Štolca (1968) a D. Dudka (2010, 2013). Autorka sa orientuje na javy charakteristické a odlišné od spisovného jazyka. V jadre práce rozoberá konkrétne fonetické, morfológické a lexikálne znaky nárečia Starej Pazovy. Na základe výskumu hodnotí Marićová pazovské nárečie ako nárečie stredoslovenského typu, ktoré má základné znaky stredoslovenských nárečí na Slovensku. Ide o reziduálne znaky, ktoré sa tu vyskytujú v každodennej komunikácii a začleňujú toto dolnozemske nárečie do stredoslovenského nárečového celku.

M. Dudok vo svojej štúdiu *Ekolingvistické aspekty slovenčiny vo Vojvodine* (s. 295 – 299) nadväzuje na ekolingvistický koncept rozpracovaný v publikácii *Zachránený jazyk* (Dudok 2008). Poukazuje na schopnosť ekolingvistickej stratégie pri budovaní preventívno-lingvistických nástrojov udržateľnosti jazyka. Na začiatku príspevku autor uvádza terminologické poznámky týkajúce sa témy. V rámci dynamiky vývinu jazyka vysvetľuje skeptickú predstavu vývinu slovenského jazyka s príznak-

mi zániku. Vysvetľuje, prečo nedošlo k úplnej jazykovej asimilácii tretej a štvrtej generácie používateľov jazyka v podmienkach diaspóry. Najdôležitejšie dôvody vyplývajú zo sociálnych rolí, ktoré umožnili rozmanitosť komunikačných sfér a kvalitu pulzačných vektorov zachovania jazyka. Podľa neho slovenčina vo Vojvodine predstavuje osobitný biolekt, ktorý charakterizuje nielen stredoeurópsky, ale aj balkánsky a mediteránny archetyp. Autor charakterizuje výskum slovenčiny vo Vojvodine do konca 20. storočia ako štruktúrno-systémový výskum deskriptívneho charakteru, ktorý mal svoju hodnotu, i keď udržiaval pocit jazykovej zakonzervovanosti. Domnieva sa, že slovenčinu vo Vojvodine treba vnímať ako sociálno-komunikačný systém, ktorého hlavnou charakteristikou je funkčná komplementárnosť. Ďalej konštatuje, že používatelia slovenčiny vo Vojvodine vnímajú svoj jazyk ako súčasť celoslovenského jazykového trendu, i keď sú si vedomí špecifik a odlišností, v ktorých sa odráža kultúrna odlišnosť regiónu. Autor uvádza niekoľko najvýraznejších príkladov typických zmien za posledných 50 rokov. Ďalšia časť príspevku sa venuje preventívnej lingvistiky a jej nástrojom, napr. prestavbe jazykových ideológií a jazykových politík, vzbudzovaniu jazykovej zvedavosti a pod. V závere sa vymedzujú priority udržateľnosti menšinových a ohrozených jazykov. Konštatuje sa, že slovenský jazyk vo Vojvodine netreba vnímať ako jazyk v ohrození, ale ako jazyk v špecifických podmienkach, pri ktorom platí preventívno-lingvistická stratégia: používateľom jazyka treba ponechať široký komunikačný priestor na jeho interpersonálne a verejné používanie.

Predmetom štúdie A. Makišovej *Spisovná slovenčina vo Vojvodine v kontakte so srbsčinou* (s. 300 – 307) sú výskumy písaných a hovorených prejavov vojvodinských Slovákov. Slovenčina vo vojvodinskom prostredí sa dennodenne dostáva do kontaktu so srbsčinou. Tento kontakt je prirodzený a nevyhnutný. Vojvodinskí Slováci ovládajú obidva jazykové systémy. Makišová pokladá vojvodinskú slovenčinu za jazyk, ktorý je organickou súčasťou spisovnej slovenčiny na Slovensku, ibaže sa tento jazyk uplatňuje v iných podmienkach. Aj vojvodinská slovenčina sa opiera o kodifikačné príručky, ktoré platia na Slovensku. Autorka charakterizuje vojvodinských Slovákov ako bilingvistov, ktorí používajú dva jazykové kódy. Pod vplyvom srbského jazyka vo svojich jazykových vyjadreniach používajú nenáležité a nesprávne slová a spojenia, pričom často dochádza aj k ich sémantickému posunu. Autorka tieto jazykové prípady zaznamenáva a komentuje, vysvetľuje ich vznik, takisto uvádza správne a vhodné tvary slov a spojení.

V štúdiu *Z problematiky jednočlenných viet v slovenčine* (s. 322 – 326) M. Myjavcová poukazuje na vplyv srbského jazyka na slovenčinu v podmienkach slovensko-srbského bilingvizmu. Ide o jednočlenné vety typu *Ide sa mi na prechádzku* (*Ide mi se u šetnju*). Tieto vety majú v srbsčine modálny význam, vyjadrujú žiadosť konať dej, pričom nejde o konkrétnu činnosť. V slovenčine týmto vetám zodpovedajú vety

Chce/Žiada sa mi ísť na prechádzku. Autorka rozoberá jednočlenné vety so zvratným tvarom nezvratného slovesa vo vetnom základe, ktoré sú odrazom vplyvu srbského jazyka. Porovnáva tieto vety s vetami v syntaktickom systéme slovenčiny, ktoré však v porovnaní so srbskými vetami majú odlišný význam a štruktúru. Časť tejto práce tvorí aj porovnanie, čo majú slovenské a srbské vety spoločné a čím sa odlišujú.

A. M. Valentová v príspevku *Slovenčina na celomenšinových podujatiach vojvodinských Slovákov* (s. 355 – 361) upriamuje svoju pozornosť na jazykový aspekt celomenšinových podujatí vojvodinských Slovákov, sústreďuje sa na jazykovú kultúru oficiálnej časti programu, a to v hovorenej a písanej podobe. Valentová hodnotí jazykovú kultúru siedmich najvýznamnejších celomenšinových podujatí vojvodinských Slovákov. Ide o hudobné, divadelné a folklórne festivaly. V úvode konštatuje, že kultúrny a spoločenský život Slovákov je bohatý a dobre organizovaný. V jadre príspevku rozoberá najčastejšie fonetické a morfológické chyby, ako aj používanie nenáležitých slov prebratých zo srbčiny. Takisto konštatuje nejednotnosť v zapisovaní názvov ľudových piesní, tancov a zvykov v propagačných materiáloch. V závere apeluje na príslušníkov slovenského vojvodinského spoločenstva, aby kultúrno-zábavné obsahy podujatí nedominovali nad starostlivosťou o slovenský jazyk.

V štúdiu *Sociolingvistický pohľad na slovensko-srbský bilingvismus Slovákov vo Vojvodine* (s. 375 – 384) Z. Týrová prezentuje parciálne výsledky dotazníkového prieskumu, ktorý odpovedá na otázku, na akej úrovni ovládajú vojvodinskí Slováci slovenský a srbský jazyk a kedy ktorý jazyk používajú. Autorka vo svojom výskume používa kvalitatívne (sebaanalýza, observácia, rozhovor) a kvantitatívne metódy (dotazník, štatistické spracovanie údajov), ktoré sú dôležité pre odhalenie charakteristík predstaviteľov slovensko-srbského bilingvizmu. Týrová pripravila dotazník s otázkami otvoreného a zatvoreného typu. Cieľom výskumu bolo poukázať na sociolingvistické aspekty jazykovej komunikácie Slovákov v multilingválnom a multikultúrnom prostredí. Do výskumu sa zapojilo 100 respondentov diferencovaných sociálne, generačne a geograficky. V dotazníku boli položené tieto otázky: v akom jazyku komunikujú respondenti s rodinnými príslušníkmi, ako respondenti ovládajú slovenský jazyk, ako ovládajú písanie a čítanie v slovenskom jazyku, ako ovládajú srbčinu, v akom jazyku sa zabávajú (vzdelávajú, čítajú, pozerajú televíziu a pod.), prečo prepínajú jazykové kódy (slovenčina – srbčina, srbčina – slovenčina). Autorka uvádza odpovede respondentov v prehľadných tabuľkách, ktoré vysvetľuje a odôvodňuje v textoch pod nimi.

V roku 2017 vychádza i Ribayov *Idiotikon*, ktorý zostavil Miroslav Dudok. *Idioticon Slovacicum, voces Bohemis aut plane non, aut alio sensu usitatas circiter 14 700 completens* (1808) je trojjazyčný slovník, slovensko-nemecko-latinský, ktorý vznikol ako výsledok tridsaťročnej práce Juraja Ribaya a patrí medzi najdôležitej-

šie a najzaujímavejšie slovenské jazykovedné diela z predpisovného obdobia. Slovenský idiotikon vypracoval J. Ribay na podnet veľkého českého osvietenca a slavistu Josefa Dobrovského, o čom svedčí dlhoročná a bohatá korešpondencia medzi nimi. Začal na ňom pracovať ešte počas svojho pobytu na Cinkote a ukončil ho v roku 1808 v Torži, v dnešnom Savinom Sele (v Srbsku). Toto rozsiahle lexikografické dielo obsahuje, ako sa uvádza v názve, 14 700 slovenských heslových slov a okolo 29 000 slovenských lexém. Charakteristické je najmä tým, že nezachytáva celonárodnú dobovú slovnú zásobu. J. Dobrovský totiž podnecoval J. Ribaya, aby sa sústredil na irečitú slovenčinu a zbieral slovenské slová, výrazy a zvraty, ktoré sa v češtine nevyskytujú, alebo sa v češtine používajú v iných významoch. J. Ribay akceptoval Dobrovského impulzy a pri výbere a spracovaní slovníkového materiálu sa riadil diferenčným princípom v porovnaní s češtinou. Zaradil doň lexikálno-sémantické prvky typické iba pre slovenčinu, a to slová, zvraty a frazeológiu. I keď ho J. Ribay, ako svedčí jeho korešpondencia, pripravoval do tlače, *Idioticon Slovacicum* publikovaný nebol, ale zachoval sa v rukopise, ktorý sa nachádza v archíve v Martine. Po viac ako dvoch storočiach od jeho vzniku, na sklonku roku 2017, v Slovenskom vydavateľskom centre Ribayov *Idiotikon*, ktorý upravil M. Dudok, napokon vychádza v podobe slovenského heslára.¹⁸ Ribayovým vzorom, keď ide o samotné zapisovanie lexém, bola Dobrovského ortografia, ktorú prispôbil slovenskej hláskovej sústave. Používal teda humanistickú diakritiku (napr. hlásku *š* zapisoval ako *ss*, *j* ako *g*, *g* ako *ǵ*, *í* ako *j*, *v* ako *w* atď.). M. Dudok urobil transkripčné úpravy v duchu slovenskej normy, aká sa uplatňuje pri dielach z predpisovného obdobia.¹⁹ Po uplatnení transkripčných úprav bolo čiastočne upravené aj poradie hesiel (zoraďené abecedne), zatiaľ čo kvalifikátory hesiel vzťahujúce sa na pôvod alebo krajové rozšírenie M. Dudok nechal v originálnej podobe a v osobitnej kapitole podáva ich vysvetlenie. Ribayov *Idiotikon* obsahuje bohatú zbierku autochtónnych slovenských slov a zratov, pri výbere ktorých sa riadil diferenčným princípom v prvom rade so zreteľom na češtinu, ale aj na širší slovensko-slovanský a slovensko-južnoslovanský jazykový kontext. V slovníku je síce najviac slov zo stredoslovenského nárečia, ale sú v ňom aj slová zo západoslovenského a z východoslovenského nárečia. Slovníkové heslá majú bohatú exemplifikáciu, ktorá obsahuje informácie o spájateľnosti slova v kontexte, alebo sa lexikálny význam vysvetľuje pomocou ustáleného spojenia. Slovník zahŕňa aj stylisticky, územne a komunikačne príznakové slová (s. 37), z ktorých sú mnohé živými aj dnes – hypokoristiká, deminutíva, detská lexika, nárečové slová, kompromisné repliky, prebraté slová, ale sú tu i zaniknuté slová, historizmy

¹⁸ Najprv v roku 2004 na základe kópie rukopisu M. Majtán urobil prepis, ktorý neskôr (2012) upravil M. Dudok.

¹⁹ Napr. *oheň studený neb pekelný oheň, pokolvár jest veľiké zapálení, od kterého udy jakoby mrtvejí, oheň klást, ohňa naklást, oheň dat'* (s. 122).

a archaizmy. Podľa M. Dudka svojím *Idiotikonom*, ale aj všeobecnými záujmami, ako aj názormi na jazyk, slovenčinu a slavistiku či lexikografiu J. Ribay „predbiehal lingvistickú paradigmu o celé storočie a anticipoval jednak vývin samotnej slovenčiny, ale i metalingvistickú štruktúru slovenského jazyka“ (s. 30), čo vplynulo z jeho vedomia o diverzifikovanosti a diglosnom charaktere slovenčiny.

5. PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝSKUMU

Od samotných začiatkov vývinu jazykovedy v Srbsku, no najmä v súčasnosti sa vojvodinskí slovakisti venujú rôznorodým výskumom slovenského jazyka. Ide o systematické výskumy slovenčiny vo všetkých jazykových rovinách. V staršom období bol väčší záujem o dialektológiu a výskum vojvodinských lokálnych nárečí, neskôr o konfrontačné štúdie a výskum interferenčných javov, ako aj o výskum vplyvu väčšinového srbského jazyka na materinský jazyk slovenskej vojvodinskej menšiny. V nadväznosti na ne vznikali aj sociolingvistické príspevky zaoberajúce sa prevažne otázkou bilingvizmu. Aj v súčasnosti prvoradým záujmom (ale i úlohou) novosadských slovakistov je skúmanie rozmanitých interferenčných javov vo všetkých funkčných oblastiach jazyka, ktoré sú dôsledkom mnohostranného vplyvu väčšinového jazyka. Vzhľadom na badateľný úpadok jazyka v špecifickom prostredí bez priameho kontaktu s prirodzene sa rozvíjajúcou slovenčinou na Slovensku otázky interferencie, vplyvu nárečia na spisovný prejav, otázky bilingvizmu, metodiky výučby slovenčiny v srbskom väčšinovom prostredí a v súvislosti s tým i otázky aplikovanej a preventívnej lingvistiky budú i naďalej aktuálne, ba čoraz naliehavejšie. Podľa M. Dudka (2008, s. 30) v rámci preventívnej jazykovedy by bolo treba realizovať organizovaný výskum, pričom možno nadviazať aj na tradičné výsledky výskumu. Konfrontačné a kontrastívne slovensko-srbské jazykovedné výskumy pomáhajú pochopiť mnohé súčasné jazykové javy v slovenčine vojvodinských Slovákov, čo možno vhodne využiť vo vyučovaní slovenčiny aj na základných a stredných školách, výskumy tiež pomáhajú i tvorcom učebníc slovenčiny (často z radov pracovníkov katedry) zapracovať problematické javy do učiva a precvičovať ich.

Frazeologické výskumy vo vojvodinskej slovakistike podobne ako i v srbskej jazykovede neboli do konca minulého storočia také intenzívne ako na Slovensku. V poslednom desaťročnom období badať silnejší záujem aj o túto oblasť, čoho dôkladom je publikovanie početných štúdií, vydanie jednej monografie a obhájenie dvoch dizertačných prác. Táto jazykovedná disciplína otvára pred vojvodinskou slovakistikou široké spektrum nepreskúmaných oblastí.

Za posledné desaťročné obdobie (po odchode starších kolegov do dôchodku) sa počet zamestnancov zmenšil takmer o polovicu. Napriek tomu sa Oddelenie slovakistiky snaží zabezpečiť svojim študentom vysokú kvalitu štúdia. Usiluje sa neustále vylepšovať a skvalitňovať tie stránky výučby, kde sa to v predchádzajúcom období

ukázalo ako žiaduce, a zároveň štúdium aktualizovať v súlade s potrebami súčasného vzdelávania. Pedagógovia a vedeckí pracovníci Oddelenia slovakistiky FF UNS poznajú všetky aspekty, ktoré sa týkajú fungovania a používania slovenčiny vo vojvodinskom prostredí. Ako príslušníci tejto jazykovej enklávy vedia odborne reagovať na jazykové podnety prostredia, skúmať ich a vo forme štúdií, odborných článkov, zborníkov a monografií posúvať odborným kruhom i širšej nevedeckej verejnosti. Súčasná doba, moderné vzdelávanie a veda prinášajú i nové pracovné povinnosti a nové výzvy, ktoré sú impulzom na neustály individuálny i kolektívny vedecký rast, ale aj na uskutočňovanie spoločného predsavzatia či povinnosti – a to je starostlivosť o materinský jazyk. Neustále sa vytvárajú čo najlepšie podmienky na to, aby vyučovanie v materinskom jazyku tunajších národnostných spoločenstiev nezaniklo. Tak v súlade so súčasnými trendmi i potrebami spoločnosti vznikli nové študijné programy (sociálna práca, kulturológia, komunikológia a pod.), v rámci ktorých sa slovenčinu každý rok učí viac než sto študentov neslovenského pôvodu. S tým úzko súvisí aj vedeckovýskumná orientácia zamestnancov katedry, ktorí sa čoraz viac venujú bádaniam zameraným na metodiku výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka. Výskumy z uvedenej oblasti sa aktuálne realizujú v rámci medzinárodného projektu *Inovácia a optimalizácia vzdelávacích nástrojov a prostriedkov výučby slovenčiny mimo územia Slovenska (2022 – 2025)* z programu Erasmus+ (Kooperačné partnerstvá), ktorého výsledky by mali načrtnúť i ďalšie perspektívy výskumu slovenčiny v podmienkach enklávového typu, no i v širších kontextoch.

Literatúra

- DUDOK, D. (2001): *Priezviská Slovákov v Južoslávií*. 2. vyd. Nový Sad: Spolok vojvodinských slovakistov.
- DUDOK, D. (2010): *Čítanka nárečových textov Slovákov v Báčke, Banáte, Srieme a Slavónsku*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum.
- DUDOK, D. (2013): *Nárečie Aradáča v Banáte na pozadí vzniku a vývinu obce*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum.
- DUDOK, M. (2008): *Zachránený jazyk. State o enklávnej a diasporálnej slovenčine*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- DUDOK, M. (ed.) (2012): *Diskursi manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj i srednjoj Evropi I*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- DUDOK, M. (ed.) (2014): *Diskursi manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj i srednjoj Evropi II*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- DUDOK, M. (2017): *Ribayov Idiotikon*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum.
- HODOLIČOVÁ, J. (ed.) (2017): *270 rokov dejín, literatúry a jazyka Slovákov vo Vojvodine. Zborník prác z Medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v Novom Sade 16. októbra 2015*. Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť.
- HODOLIČOVÁ, J. – SVETLÍK, A. – TÝROVÁ, Z. (eds.) (2014): *50 rokov vysokoškolskej slovakistiky v Novom Sade (1961 – 2011). 60 rokov Filozofickej fakulty v Novom Sade (1954 – 2014)*. Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť.

- ILIĆ, S. (ed.) (2022): *InterKult 2021. Tematski zbornik. Izabrani radovi sa Sedme međunarodne konferencije Interkulturalnost u obrazovanju 2021, održane 2. 10. 2021. u Novom Sadu*. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine.
- KRALČÁK, L. (ed.) (2015). *Súčasná slovenčina v srbských a slovenských elektronických médiách*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta.
- MAKIŠOVÁ, A. (2017): *Slovenčina v kontakte so srbcinou*. Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť.
- MAKIŠOVÁ, A. – UHLÁRIKOVÁ, J. – MARČOKOVÁ, D. – LAČOKOVÁ, A. M. (2022): *Bibliografija jazykovedných príspevkov vojvodinskej slovakistiky 1961 – 2021*. Nový Sad: Filozofická fakulta. Dostupné na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-689-8>
- ŠIMÁKOVÁ SPEVÁKOVÁ, M. (ed.) (2018): *Interdisciplinárny prístup k súčasným procesom v slovenskom jazyku, literatúre a vzdelávaní v kontexte slovensko-srbských relácií vo Vojvodine*. Nový Sad: Filozofická fakulta. Dostupné na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-460-3>
- ŠIMÁKOVÁ SPEVÁKOVÁ, M. (ed.) (2019): *Slovenské písomníctvo v kontexte*. Nový Sad: Filozofická fakulta. Dostupné na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2019/978-86-6065-525-9>
- ŠIMÁKOVÁ SPEVÁKOVÁ, M. (ed.) (2020): *Jazyková kultúra, literárne prieniky a vzdelávanie Slovákov vo Vojvodine*. Nový Sad: Filozofická fakulta. Dostupné na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2020/978-86-6065-596-9-0>
- ŠIMÁKOVÁ SPEVÁKOVÁ, M. (ed.) (2021): *Slovakistické výskumy*. Nový Sad: Filozofická fakulta. Dostupné na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-645-4>
- ŠIMÁKOVÁ SPEVÁKOVÁ, M. (ed.) (2023): *Preklad vo výskumoch vojvodinských Slovákov*. Nový Sad: Filozofická fakulta. Dostupné na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-787-1>
- ŠTOLC, J. (1968): *Reč Slovákov v Južoslávii*. Bratislava: Slovenská akadémia vied.
- UHLÁRIKOVÁ, J. (2021): *Somatická frazeológia v slovenčine a srbcine*. Nový Sad: Filozofická fakulta.

Internetové zdroje

- [1] <https://www.ff.uns.ac.rs/sr-lat/fakultet/odseci/slovakistika> (cit. 13. 12. 2023).